

Kós Károly: Kalotaszeg. (Az Erdélyi Szépművés Céh kiadása.) — Kós Károly Kalotaszegre érdekes, különös és sajtós könyv, mint minden Erdélyből hozzánk érkező írás. Olvasás közben sehol sem csökken az érdeklődésünk. Némely fejezete különösnek tetszik. Sajtós vonásai mögött megláthatjuk az erdélyi magyar irodalom jellegzetes arcát, amelyen az örökölt közös vonásokon kívül az idegenbe szakadt testvér új vonásai is feltűnedeznek. Ezekre figyelünk a legfűrészebb gonddal.

Kós Károly könyvének ilyen erdélyi sajtósága az írásnak nálunk már szokatlan bensősége és áhítata, a tárggyal és az olvasóval való belső érzelmi kapcsolata. «Ez a könyv... legtovább dédelgetett és legkedvesebb gyermekem. Nem az eszemmel, de a szívemmel neveltem...» — vallja a szerző. Nemcsak szívvel írta, hanem ugyanilyen szívbeli gondtal és szeretettel is díszítette ezt a könyvét. Linoleummetszeteinek barnafekete színeivel és anyagszerű technikájával megragadta és kifejezte azt is, amit szóval már nem lehetett: Kalotaszeg lelkét.

Kós Károlyban a székely ezermes-terek és a régi polyhistorok tehetsége vegyült: modern historikus, de egyben etnográfus is, Kalotaszeg népi történetének és népi sajtóságának szakszerűségben is kiváló búvárlója. Kalotaszeg településtörténete a historikus szorgalmát s az ősi pogány hit még fellelhető töredékeinek összegyűjtése az etnográfust dicséri. De még ezzel sem merítettük ki sokoldalúságát. Szépirodalom is, aki a tudós magyarázatok közé szívesen csempészi be,

mesealkotó fantáziájának sarkalására s az olvasó gyönyörűségére, de a kritikusan nem kis megrökönyödésére, elbeszéléseit (Gyalu vajda, Budai Nagy Antal históriája). Ezek történeti tárgyúak, a történet szellemét lehellik ugyan, de ennek a könyvnek keretében mégis meglepőek. Differenciálatlan sokoldalúság s talán még az izes erdélyi magyar nyelv és finom stílus-érzék e könyv jellegzetesen erdélyi vonásai.

Egy várakozásunkat azonban nem elégíti ki Kós Károly. Arról, ami Kalotaszeg, ezt a 39 falut magába foglaló erdélyi táj- és népi egységet messzeföldön híressé tette: népművészetéről még annál is kevesebbet mond, amennyit ennek a könyvnek a keretei elbírtak volna. Ezt a hiányt a kalotaszegi ruháról és népművészetéről szóló fejezetekben maga is jelzi: «nem tudunk itt semmi újat mondani a kalotaszegi nép ruházatáról...», másutt: «... ezt a művészetet nem lehet szavakkal leírni... ezért meg sem próbáljuk...»

A mű szerkezetét az említett elbeszéléseken kívül az is befolyásolta, hogy Kós ezúttal minden érdeklődésével a múlt felé fordult, s ahol kevés helyi adatot talált, ott a nemzeti, sőt egyetemes történet távlatait is bejárja (népvándorlás). Ez elmaradhatott volna. Ahol sok adata van, lelkiismeretesen felhasználja (birtoktörténeti és családtörténeti vonatkozások). A kompozíciónak egyenetlensége a könyvnek egyetlen szembe-tűnő hibája. Ilyen az is, hogy a középkori Kalotaszeg részletező ismeretése után alig mond valamit a XVII–XIX. század történetéről. Véleménye

szerint ugyanis Kalotaszeg utolsó történeti eseménye a reformáció volt.

Néhány néprajzi fejezet után vázlatos képet kapunk a mai Kalotaszegről is. A magyarság és a románság viszonyát nemes humanizmussal és tapintattal ismerteti. Kalotaszeg magyar népét megható elfoglaltsággal öleli magához: «minden magyar népcsoport legmagyarabb, legintelligensebb és legvidámabb tagja». Reményiségének is ez a fundamentuma: «Ez a maroknyi nép a maga csodálatos egyéniségében, töretlenül és keményen nemcsak állotta az ezerszázados idôt, de ma is állja».

Kós Károly szép könyve újabb jele annak, hogy az erdélyi magyarság nemzetisége fennmaradásának három feltétele közül kettőt már felismert: a népi egyéniségnek a magyar faluban rejlő erejét és a magyar irodalom áhítatos szolgálatát. A harmadik a gazdasági szervezet ereje lesz.

Mérey Ferenc.

Az örök Goethe. Antológia a költő ifjú-, férfi- és öregkorának műveiből. Fordította Szabó Lőrinc és Turóczi-Trostler József. (Három kötet. Gyoma, 1932. Kner Izidor könyvnyomtató kiadása.) Amire a magyar könyvkiadás fővárosi gondviseletében egyre ritkább a példa: egy nemes áldozatra mindig kész vidéki könyvkiadó most megint nyilvánosságra segített egy olyan makulátlanul szép tipográfiai teljesítményt, mely a commerce-könyvek áradatában a külső és belső előkelőség boldog szigetéül köszönt felénk. Az áldozat Goethét illeti, halála évszázados fordulóján, melynek ez a mű bizonyára legkimagaslóbb magyar emléke marad. Mert, amit a három ünnepi kötet nyújt, az is méltó arra, hogy a fejedelmi köntöst jogos önérettel hordozza.

A kissé mindig sznob-igények felé kacsingató, gyors-művelődésre csábító írói breviáriumok mai kordivatjában

ez a három kötet ha talán nem is oly közkeletű, de mindenesetre magasabb és tisztább célt tűz maga elé: gondolat-szilánkok népszerűsítése helyett a goethei alkotógéniusz érzékeltetését, a tolmácsolás olyan művészi fokán, melyen méltán remélhető, hogy a szellemidézés nyomában csakugyan szellemjárás támad. Goethe világa, mely az emberi szív és elme egész, évezredes történetű pátrimoniumát átfogja, nyilván fel nem tárulhat, de tér- és időbeli határtalanságai felé e szaggatott vilámlások fényében is lenyűgöző bepillantások kínálkoznak.

Szabó Lőrinc versfordításai mögött Goethe egész költői művének mély, élményerejű magábafohadása parancsol az avatottabb olvasóra tiszteletet: a *passzusokhoz* ő valóban az örök *textusnak* biztos hitelű szellemében közeledik. E közeledésből pontos és tökéletes azonosulás minden esetben természetesen még így sem áll elő, az első csoport szűzien harmatos líráját az ő nyelvi adaptációjában az értelmi hangsúlynak, a logikumnak valamilyen többlete terheli. De ahol Goethe költői világképe a klasszikai formavállalás fenséges redőzetű köntösében találja meg végső kifejeződését: tolmácsolója a műfordító («szabad hűség») elvének valóban diadalmas példáit szolgáltatja. A *szenvedély trilógiája* a magyar fordítás-irodalom solitaire-értékei közé tartozik.

A prózai részek fordításáért Turóczi-Trostler Józsefet illeti megbecsülő elismerés. Az ő munkája a három kötetten át egyenletesebb, viszont talán épp ezért a goethei közlőforma sok évtizedes benső «Werdegang»-ját kevésbé érezteti. De a felmutatott részek nála is az azokat magában egyesítő *egész* organizmusból szívják szövetükbe a tápláló és színező nedveket. Adós marad néhol a szó irracionális varázsával, de a művészi szempontok iránt is szolgálatos filológiai megbízhatósággal sehol.